

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 maja 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Paweł Kołodziejski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Dariusz Kala

SSN Zbigniew Kapiński

w sprawie **P. Z.**,

skazanego z art. 279 § 1 k.k.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

w dniu 19 maja 2023r.,

kasacji wniesionej przez Prokuratora Generalnego na korzyść skazanego

od wyroku Sądu Rejonowego w Grajewie

z dnia 6 maja 2003 r., sygn. akt II K 150/03,

1. uchyla zaskarżony wyrok i na podstawie art. 537 § 2 k.p.k. w zw.

z art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k. umarza postępowanie;

2. kosztami postępowania poniesionymi w sprawie obciąża

Skarb Państwa.

UZASADNIENIE

Wyrokiem Sądu Rejonowego w Grajewie z dnia 6 maja 2003 r., sygn. akt II K 150/03 P. Z. został uznany za winnego tego, że w nocy z 19 na 20 listopada 1998 r. w G., woj. [...], wspólnie z inną nieustaloną osobą jako nieletni działając z rozeznaniem poprzez wycięcie kraty zabezpieczającej okno i wybiciu szyby włamał się do pomieszczeń sklepu „[...]” skąd zabrał w celu przywłaszczenia trzy piły motorowe o

łącznej wartości 1910 zł działając na szkodę PPHU A. sp. z o.o. w G., tj. popełnienia przestępstwa z art. 279 § 1 k.k., za które wymierzył mu karę 1 roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności, jednocześnie warunkowo zawieszając jej wykonanie na okres próby wynoszący 3 lata, a także oddając w tym czasie wymienionego pod dozór kuratora sądowego. Wyrok zawierał również orzeczenie w przedmiocie przepadku dowodu rzeczowego oraz kosztów sądowych (k. 116 akt sprawy II K 150/03).

Rzeczne orzeczenie z powodu niezainicjowania postępowania odwoławczego uprawomocniło się w dniu 13 maja 2003 r. (k. 116v akt sprawy II K 150/03).

Na wniosek kuratora sądowego (k. 123 akt sprawy II K 150/03) Sąd Rejonowy w Grajewie postanowieniem z dnia 19 września 2003 r., sygn. akt II KO 265/03 zarządził wykonanie warunkowo zawieszanej kary względem P. Z. Jak wynika z treści uzasadnienia rzeczowego orzeczenia, motywem dla powzięcia przedmiotowego rozstrzygnięcia był fakt uchylania się przez ww. od wykonywania nałożonego dozoru, z uwagi na jego przebywanie poza granicami Polski (k. 139 akt sprawy II K 150/03). Sąd Okręgowy w Suwałkach na skutek rozpoznania zażalenia wywiedzionego przez obrońcę z urzędu P. Z., postanowieniem z dnia 19 listopada 2003 r., sygn. akt II Kz¹ 215/03 utrzymał w mocy orzeczenie o zarządzeniu wykonania warunkowo zawieszanej kary pozbawienia wolności orzeczonej wobec ww. (k. 156 akt sprawy II K 150/03).

Jak wynika z akt sprawy, skazany nie zgłosił się dobrowolnie do Aresztu Śledczego w B. celem odbycia kary. Ponadto działania prowadzone przez organy ścigania nie osiągnęły skutku w postaci zatrzymania i doprowadzenia P. Z. do jednostki penitencjarnej (k. 177 akt sprawy II K 150/03). Wobec powyższego Sąd Rejonowy w Grajewie postanowieniem z dnia 13 stycznia 2004 r., sygn. akt II K 150/03 rozesłał za skazanym list gończy (k. 179 akt sprawy II K 150/03). Ze względu na brak możliwości osadzenia, Sąd Okręgowy w Łomży postanowieniem z dnia 9 listopada 2007 r., sygn. akt II Kop 28/07 wydał europejski nakaz aresztowania obejmujący wykonanie kary 1 roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności orzeczonej wyrokiem Sądu Rejonowego w Grajewie z dnia 6 maja 2003 r., sygn. akt II K150/03, a także kary 2 lat pozbawienia wolności za przestępstwo z art. 280 § 1 k.k. orzeczonej wyrokiem Sądu Okręgowego w Łomży z dnia 5 kwietnia 2000 r., sygn. akt II K 47/99

(k. 264-268v akt sprawy II K 150/03). Postanowieniem z dnia 30 czerwca 2011 r., sygn. akt II KO 427/11, Sąd Rejonowy w Grajewie zawiesił postępowanie wykonawcze w sprawie II K 150/03 do czasu zatrzymania skazanego (k. 337 akt sprawy II K 150/03). W dniu 4 grudnia 2020 r. do Aresztu Śledczego w W. przyjęto przekazanego na podstawie ENA P. Z. (k. 462 akt sprawy II K 150/03), stąd też postanowieniem z dnia 31 grudnia 2020 r., sygn. akt II Ko 1106/20 Sąd Rejonowy w Grajewie podął zawieszone postępowanie wykonawcze i odwołał rozesłany uprzednio list gończy (k. 482 akt sprawy II K 150/03).

W dniu 25 maja 2021 r. Sąd Okręgowy w Łomży wydał wyrok łączny (sygn. akt II K 11/21) na mocy którego P. Z. połączono karę 2 lat pozbawienia wolności orzeczoną wyrokiem Sądu Okręgowego w Łomży z dnia 5 kwietnia 2000 r., sygn. akt II K 47/99 oraz karę 1 roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności orzeczoną wyrokiem Sądu Rejonowego w Grajewie z dnia 6 maja 2003 r., sygn. akt II K 150/03 – wymierzając skazanemu karę łączną 2 lat i 6 miesięcy pozbawienia wolności, pozostawiając w pozostałym zakresie wyroki do odrębnego wykonania. Na mocy art. 572 k.p.k. umorzył postępowanie w zakresie wydania wyroku łącznego i połączenia kary orzeczonej wyrokiem Sądu Rejonowego w Ostrowcu Świętokrzyskim z dnia 25 kwietnia 2002 r., sygn. akt II K 121/02. Wyrok łączny uprawomocnił się w dniu 9 września 2021 r. (k. 532-532v). Jak wskazują dane z systemu NOE-SAD (Centralnej Bazy Danych Osób Pozbawionych Wolności) karę pozbawienia wolności orzeczoną wskazanym wyrokiem łącznym skazany P. Z. ma odbywać w okresie od 1 grudnia 2021 r. do 13 lutego 2024 r.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja Prokuratora Generalnego okazała się oczywiście zasadna, co umożliwiło jej rozpoznanie w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

W pierwszej kolejności dostrzec należy, iż materiał zgromadzony w aktach przedmiotowej sprawy wskazuje, że P. Z. urodził się w dniu [...] 1982 r. w X. (odpis skrócony aktu urodzenia – k. 53 akt sprawy II K 150/03). Porównanie daty popełnienia występkę przypisanego ww. w zaskarżonym wyroku z datą urodzenia wskazuje, że czyn ten został dokonany przed ukończeniem przez niego 17 roku życia. Tym samym nie mógł on ponosić odpowiedzialności jak dorosły. Zgodnie

bowiem z art. 10 § 1 k.k. na zasadach określonych w kodeksie karnym odpowiada ten, kto popełnia czyn zabroniony po ukończeniu 17 lat. Co istotne, przestępstwo z art. 279 § 1 k.k., za które P. Z. został skazany, nie zostało wymienione w katalogu zawartym w art. 10 § 2 k.k., który przewidywał możliwość ponoszenia odpowiedzialności sprawcy po ukończeniu 15 roku życia w przypadku popełnienia czynów zabronionych enumeratywnie wskazanych w tym przepisie. Powyższe okoliczności zostały zupełnie pominięte przez sąd *meriti*, pomimo zawarcia w wyroku skazującym sformułowania „jako nieletni”. Poza wszelką wątpliwością pozostaje fakt, że P. Z. dopuścił się zarzuconego mu czynu jako „nieletni” w rozumieniu obowiązującego wówczas art. 1 § 2 pkt 1 w zw. z art. 1 § 1 pkt 2 w zw. z art. 1 § 2 pkt 2 lit. a ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz.U. z 1982 r. Nr 35, poz. 228 z późn. zm.; dalej u.p.n.). Z treści ww. regulacji wynikał obowiązek zastosowania przepisów tej ustawy w zakresie postępowania w sprawach o czyny karalne w stosunku do osób, które dopuściły się takiego czynu po ukończeniu 13 lat, ale nie ukończyły lat 17. Dokonując dalszej analizy wyeksponować należy, że postępowanie przeciwko P. Z. zostało wszczęte po ukończeniu przez niego 18 lat, albowiem treść postanowienia o przedstawieniu zarzutów ogłoszono mu w dniu 17 lutego 2003 r. (k. 58v akt sprawy II K 150/03). Powyższe prowadzi do wniosku, że w sprawie rozpoznawanej przez sąd *meriti* zastosowanie winien znaleźć również art. 18 § 1 pkt 2 u.p.n., w świetle którego do rozpoznania sprawy stał się kompetentny sąd właściwy według przepisów kodeksu postępowania karnego. W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalony był pogląd, zgodnie z którym powołany przepis miał charakter procesowy i nie zwalniał sądu od uwzględnienia zasad materialnoprawnych uregulowanych w u.p.n., a zwłaszcza w jej art. 2, art. 3, art. 5 i art. 13. Z treści tego ostatniego przepisu wynikało, że wobec nieletniego, który dopuścił się czynu karalnego, ale w chwili orzekania ukończył 18 lat, sąd wydając wyrok skazujący był zobowiązany do nadzwyczajnego złagodzenia kary (zob. wyrok SN z dnia 1 czerwca 2006 r., V KK 158/06, LEX nr 188369; wyrok SN z dnia 21 września 2011 r., III KK 234/11, LEX nr 1044026; wyrok SN z dnia 8 kwietnia 2014 r., IV KK 77/14, LEX nr 1454010). Sąd Rejonowy w Grajewie rozpoznając sprawę P. Z. z nieznanych powodów zupełnie pominął wykazane wyżej okoliczności. Powyższe przesądzało w świetle obowiązujących wówczas przepisów

o niemożności poniesienia przez wymienionego odpowiedzialności karnej na zasadach określonych w kodeksie karnym, bowiem zastosowanie w przedmiotowej sprawie powinny znaleźć przepisy u.p.n., które stanowiłyby podstawę przypisania odpowiedzialności P. Z. Tym samym sąd *meriti* uznając wymienionego za winnego popełniania występku z art. 279 § 1 k.k. oraz wymierzając mu karę bez zastosowania instytucji nadzwyczajnego jej złagodzenia (do czego był zobligowany) dopuścił się rażącego naruszenia prawa, tj. art. 13 u.p.n. w zw. z art. 1 § 1 pkt 2 u.p.n. w zw. z art. 10 § 1 i 2 k.k. oraz art. 60 § 6 pkt 6 pkt 2 k.k. (obowiązujących w dacie orzekania). Wykazane rażące naruszenie prawa miało bezsprzecznie istotny wpływ na treść zapadłego orzeczenia, gdyż P. Z. wymierzono karę pozbawienia wolności w wymiarze 1 roku i 6 miesięcy, co w przypadku braku zaistniałego uchybienia ograniczałoby sąd *meriti* do wymierzania kary grzywny, kary ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności w wymiarze nieprzekraczającym 11 miesięcy. Z tych też względów zarzut podniesiony przez Prokuratora Generalnego należało uznać za słuszny.

Niezależnie od powyższego słusznie zauważył kasator, że P. Z. występował w niniejszej sprawie bez udziału obrońcy. Tymczasem zgodnie z art. 79 § 1 pkt 1 k.p.k. w brzmieniu obowiązującym do dnia 30 czerwca 2015 r., oskarżony, który był nieletnim musiał mieć obrońcę w postępowaniu karnym, a udział oskarżonego jak i jego obrońcy w rozprawie był obowiązkowy (*vide* art. 79 § 3 k.p.k. w zw. z art. 374 § 1 k.p.k. w brzmieniu obowiązującym do dnia 30 czerwca 2015 r.). Dodać przy tym należy, że sprawca czynu karalnego nie tracił statusu nieletniego bez względu na to, kiedy sprawa została rozpoznana, tym samym zachowywał status nieletniego przez cały okres postępowania karnego (zob. wyrok SN z dnia 26 czerwca 2008 r., V KK 126/08, LEX nr 438429; wyrok SN z dnia 15 lutego 2005 r., III KK 354/04, LEX nr 146284). Przenosząc powyższą argumentację na grunt niniejszej sprawy zważyć należy, że P. Z. jako nieletni ani nie miał obrońcy z wyboru ani nie został mu wyznaczony obrońca z urzędu w postępowaniu karnym do chwili wydania wyroku przez sąd *meriti*. Obrońca z urzędu został mu wyznaczony dopiero w dniu 28 sierpnia 2003 r. (k. 127v akt sprawy II K 150/03). Wskazane stanowi o zaistnieniu bezwzględnej przyczyny odwoławczej określonej w art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. (w chwili

orzekania art. 439 § 1 pkt 6 k.p.k.) (por. wyrok SN z dnia 2 lutego 2006 r., III KK 354/05, LEX nr 176056).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego wyrażono pogląd, zgodnie z którym w razie stwierdzenia bezwzględnej przesłanki odwoławczej z art. 439 § 1 pkt 9-11 k.p.k. zachodzi konieczność dokonania oceny czy uchylenie orzeczenia nastąpi - jak tego wymaga art. 439 § 2 k.p.k. - tylko na korzyść oskarżonego. W takim wypadku należy brać pod uwagę m.in. konsekwencje wynikające ze zmienionych po wydaniu zaskarżonego kasacją orzeczenia przepisów prawa. Przy ocenie tej uwzględnić należy jedynie następstwa, jakie mogą osiągnąć oskarżonego w sprawie, w której ujawniono dane bezwzględne uchybienie (por. postanowienie SN z dnia 22 czerwca 2016 r., IV KK 3/16, LEX nr 2062808). Należało zaaprobować stanowisko Prokuratora Generalnego, który zasadnie wywiódł, że z dniem 2 stycznia 2014 r., na podstawie ustawy z dnia 30 sierpnia 2013 r. o zmianie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2013 r., poz. 1165), został uchylony przepis art. 13 u.p.n. Jednocześnie w rozpoznawanej sprawie nie zachodzą okoliczności wskazane w art. 4 ust. 1 ustawy nowelizującej z dnia 30 sierpnia 2013 r. (wskazanej powyżej), zgodnie z którym do postępowań w sprawach nieletnich wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie tej ustawy, z wyłączeniem postępowań wykonawczych, należało stosować przepisy dotychczasowe. W realiach niniejszej sprawy, w chwili wejścia w życie ustawy nowelizującej, postępowanie względem P. Z. nie toczyło się z uwagi na jego prawomocne zakończenie. Dlatego też stwierdzić należało, że wraz z uchyleniem art. 13 u.p.n. oraz w świetle braku istnienia przesłanek określonych w art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 30 sierpnia 2013 r. o zmianie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich oraz niektórych innych ustaw, nie ma podstawy prawnej do pociągnięcia do odpowiedzialności i karania osoby dorosłej za jej czyny karalne popełnione w okresie nieletniości, o ile nie wyczerpują one znamion przestępstw wymienionych w art. 10 § 2 k.k. (por. wyrok SN z dnia 9 stycznia 2020 r., II KK 384/18, LEX nr 3075897; wyrok SN z dnia 15 grudnia 2021 r., V KK 588/21, LEX nr 3324507). Wypada przy tym zauważyć, że obowiązująca od dnia 1 września 2022 r. ustawa z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz.U. z 2022 r., poz. 1700), która zastąpiła u.p.n., nie przewiduje odpowiednika zarówno art. 13 u.p.n., jak i art. 18

u.p.n. Ponadto, brak przepisów przejściowych odnoszących się do opisanej wyżej konfiguracji procesowej uzasadnia pogląd, że mając na uwadze reguły intertemporalne wynikające z art. 4 § 1 k.k., obecnie niemożliwym jest, po uchyleniu w całości prawomocnego wyroku i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania, ponowne ustalenie odpowiedzialności karnej P. Z.

Wobec powyższego, na skutek oczywistej zasadności kasacji, zaskarżony nią wyrok należało uchylić, a w obliczu braku przepisu pozwalającego na ukaranie P. Z. za czyn zabroniony, którego dopuścił się będąc osobą nieletnią, postępowanie w tym zakresie, stosownie do treści art. 537 § 2 k.p.k., wskazanym było umorzyć na podstawie art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k. W konsekwencji rzeczono rozstrzygnięcia rozwiązaniu uległa kara orzeczona wyrokiem łącznym Sądu Okręgowego w Łomży z dnia 25 maja 2021 r., sygn. akt II K 11/21, tym samym wykonaniu podlegać będzie jednostkowa kara pozbawienia wolności orzeczona wyrokiem Sądu Okręgowego w Łomży z dnia 5 kwietnia 2000 r., sygn. akt II K 47/99 (*vide* art. 575 § 2 k.p.k.). Kierując się przedstawionymi względami Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.